

О.В. ГУК

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
м. Дрогобич

ПИТАННЯ ОСВІТИ МОЛОДІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Ключові слова: освіта, навчання, розумове виховання, молодь.

Українська освіта ХХІ століття взяла за основу тенденцію впевненого руху вперед через кардинальні зміни і реформування. Зокрема, це відображено у Державній національній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття), де зазначається, що “головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвинутої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури” [1].

У зв’язку з цим важливого значення набуває вивчення, аналіз, узагальнення і творче використання досвіду українських педагогів та ліквідація “білих плям” в іс-

торії української педагогіки. Сьогодні особлива увага науковців зосереджена на ідеях, поглядах, концепціях тих педагогів, які мало відомі, і відкриття та вагомі здобутки яких ігнорувала авторитарна система.

До таких педагогів належить Григорій Григорович Ващенко (23.04.1878 – 02.05.1967), яскрава постать української національно свідомої інтелігенції, яку спіткала трагічна доля жити і вмерти в еміграції. “Могутня за своїм творчим розмахом, європейською глибокодумністю, висотою педагогічного злету, українським патріотизмом й національною ідейністю, розмаїтістю змісту, актуальністю й глибиною висвітлюваної проблематики, постать...” [6]. Так писав академік М. Стельмахович в своїй статті про професора Григорія Ващенка, широко відомого в цілому світі та, на жаль, мало знаного, а донедавна замовчуваного в його рідній Україні. Коло його творчих інтересів було широким: вихователь майбутніх педагогів і осмислювач педагогічної справи в нових соціально-політичних умовах, автор багатьох статей і книжок, запроваджувач викладання рідною мовою. У листопаді 1995 р. було створено Всеукраїнське Педагогічне Товариство імені Григорія Ващенка. Уперше оприлюднено значний перелік педагогічних творів видатного вченого.

Найбільш загальні відомості про життя й педагогічну діяльність Григорія Ващенка містяться у матеріалах роботи Всеукраїнського конгресу Педагогічного Товариства імені Григорія Ващенка, публікаціях Омеляна Коваля (Бельгія), Гьотца Хілліга (Марбург, Німеччина), Анатолія Погрібного. Деякі важливі проблеми, які прямо чи опосередковано торкаються теми нашого дослідження, містяться в працях А.Алексюка, А.Бойко, О.Гентош, Б.Павліва, О.Вишневського, П.Кононенка, В.Майбороди, М.Стельмаховича.

Цілісного й спеціального дослідження творчості видатного педагога в галузі висвітлення проблем освіти і навчання молоді до цього часу в історико-педагогічній науці немає. Ось чому подальший розвиток науки та школи спонукає до вивчення педагогічної спадщини Григорія Ващенка, дослідження його творчого доробку, який раніше не був предметом розгляду.

Мета нашого дослідження – розкрити деякі аспекти поглядів видатного педагога на освіту молоді.

Проблема освіти молоді займала одне з провідних місць в працях багатьох педагогів, не залишився осторонь цих проблем і видатний син Полтавщини Григорій Ващенко.

Метою життя професора було створення української національної педагогіки, і цій ідеї він присвятив понад тридцять років своєї діяльності. Цю величезну працю, яку вчений започаткував підручником «Загальні методи навчання», конфіскованим і забороненим в Україні, було перевидано в еміграції у чотирьох частинах майже без змін, і вона використовується ще й досі. Для повноти курсу дидактики професор Г.Ващенко написав ще наступні розділи: «Система освіти в самостійній Україні», «Система навчання» і «Організаційні форми навчання». Далі йдуть його праці: «Виховний ідеал», «Виховна роля мистецтва», «Засади естетичного виховання», «Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру». Все це творить повний курс педагогіки, отож можна твердити, що професор Г.Ващенко створив українську національну педагогіку, яка відповідає духовності українського народу, його історичній місії і потребам державного будівництва України [5].

Григорій Ващенко обґрунтовує необхідність спеціальної виховної системи, що забезпечила б гармонійне виховання української молоді. Видатний педагог пропонує прийняти таку структуру для системи освіти у вільній Україні:

1. Переддошкільне і дошкільне виховання: материнський догляд або ясла до 3-ох років, дитячий садок – від 3-ох до 6-ти років.
 2. Початкова школа – від 6-ти до 14-ти років.
 3. Середня школа: клясична гімназія, реальна школа, середні технічні школи, учительська семінарія, середня професійна школа, середня медична школа – від 14-ти до 18-ти років.
 4. Висока школа: університет, високі технічні школи, педагогічний інститут, академія мистецтва, консерваторія, військова академія – від 18-ти до 22-23-ох років.
 5. Позашкільна освіта.
 6. Науково-дослідчі установи: академія наук, академія педагогічних наук [4, с.176].
- Релігійне виховання і церква мають утвердити моральні закони, без яких суспільство піддається розкладові.

У своїй праці «Проект системи освіти в самостійній Україні» Г.Ващенко наприкінці пише: «Обов'язком українців є підготовка не тільки до збройної боротьби з ворогами нашого народу, а й до розбудови національної культури після перемоги над ними». «Може статися так, що вороги будуть переможені, а коли прийде справа до мирного будівництва в Україні наш нарід виявить повну невідповідність і це кінець-кінцем може призвести до того, що нами знову опанують якісь спритні чужинці. З цих міркувань я й подаю свій проект системи освіти, який має бути, так би мовити, вихідною точкою в розбудові її і предметом дискусії» [4, с.179].

Значне місце в системі освіти молоді професор Ващенко приділяв соціальному вихованню. Це пояснювалося, насамперед, величезною кількістю безпритульних в період найбільш плідної наукової діяльності педагога.

Виховання, відзначав Г.Ващенко, розпочинається з перших днів життя людини. Початковий етап соціалізації особистості відбувається саме в сім'ї. Тут вона отримує перші знання і враження про життя та навколишній світ. Для забезпечення належної якості родинного виховання Григорій Ващенко ставить перед батьками дві основні вимоги. Першою є усвідомлення важливості і відповідальності ролі батька і матері як вихователів своїх дітей. Другою – наявність єдиних підходів у вихованні. Після народження дитини мати повинна бути увільнена від праці до трьох років, бо ніщо не може заступити материнської любові, такої необхідної дитині в ранньому віці. Це зумовлює, у свою чергу, знання педагогіки і дитячої психології, без чого сліпа материнська любов може призвести до відхилень у дитячій психіці [4; с. 118].

Значною, на думку Г.Ващенко, є роль педагога: “Дехто порівнює педагога із скульптором... Педагог має справу з дітьми, живими істотами, що являють собою живі індивідуальності із своєрідними психофізичними особливостями. У зв'язку з цим і відповідальність педагога за свою працю незрівнянно більша” [2; с. 32] у формуванні особистості. Найважливішою вимогою, що ставиться до вихователів, є любов до дітей. Ця любов і є стимулом до праці над собою.

Невід'ємною умовою соціалізації людини є також товариство інших людей: “Товариство є само по собі дуже важливим чинником у вихованні. Товариші – це твої близькі люди. Любов до них... поширюється потім на цілу націю” [2; с. 21]. Ващенко зазначає, що для повноти виховного процесу мають існувати міцні зв'язки між школою і родиною, а також між школою, родиною і виховними молодіжними організаціями, які можуть справляти великий доповнюючий вплив на виховання волі, характеру й почуття патріотизму. Школа, дитячі і молодіжні організації відіграють, на думку педагога, значну роль у соціалізації людини. Так, завданням молодіжної організації є, насамперед, розвиток у молоді винахідливості і творчості, що сприятиме у процесах адаптації, інтеграції та реалізації особистості у суспільстві.

Окрім усіх вищеназваних факторів, необхідною умовою соціалізації є, вважає Ващенко, прагнення до самовдосконалення. Всі риси характеру – мужність, рішучість, працездатність не даються людині від природи, – вони є наслідком наполегливої роботи людини над собою. Критерієм самовиховання є розуміння людиною мети життя. “Основна життєва мета, що її ставить перед собою людина, є рушійною силою в її діяльності. Відповідно до цієї мети, вона не тільки діє, а й виховує й перевиховує себе, себто формує свою особистість” [3; с. 92]. Важливе значення у процесі соціалізації теж відіграють знання мови і релігії.

В основу виховання української молоді професор Григорій Ващенко ставить загальнолюдські й національні цінності, виплекані народом протягом віків. До них належать: моральний закон творення добра і боротьби зі злом, пошук правди і побудова справедливого ладу, заснованого на плеканні любові й краси. Ці загальнолюдські цінності випливають із важливого джерела, яким є для нас християнство. Його вчення про безсмертність людської душі дає спрямування людській чинності і визначає абсолютну мету життя людини.

Однак, людина як соціальна істота приходить у світ і проживає у спільноті, котра має свої особливості, звичаї, свій спосіб життя, свій національний характер, свою, творену віками, національну культуру. Таку спільноту, яка ділить спільну історичну дію і бажає жити незалежним життям, називаємо нацією, інтереси і всебічний розвиток якої можуть бути захищені тільки у своїй власній державі. Побудований на цій основі світогляд людини веде її на шлях служіння подвійній високій меті: Богові і своїй нації; Богові як абсолютній Правді, Красі, Справедливості і нації як реальній земній спільноті, в якій ці абсолютні вартості мають знайти своє втілення [2; с. 204]. Це і є, на думку Г.Ващенка, найвищою метою соціального виховання.

Педагогічні погляди Г. Г. Ващенка формувалися на основі філософських позицій Г. С. Сковороди, полум’яного слова Т. Г. Шевченка, творчого осмислення ідей К. Д. Ушинського, якого він глибоко шанував, вважав його українцем, хоча той і писав російською мовою, і, як зазначає Г. Ващенко, «подібно до Гоголя, мав українську душу». Г. Г. Ващенко розвивав ідею народності, поділяв думку К. Д. Ушинського щодо вирішального значення у вихованні рідної мови, доводив, що другою основою виховання у педагогічній системі К. Д. Ушинського є релігія, третьою – наука, а четвертою – праця, розумова і фізична. Дуже близькі К. Д. Ушинський і Г. Г. Ващенко в своїй переконаності щодо національної природи виховання.

Таким чином, Г. Г. Ващенко не тільки вдумливо обґрунтував свої погляди на виховання та освіту молоді, а й пропагував передові ідеї вітчизняних педагогів, виявляючи своє позитивне ставлення до них.

Оцінюючи вагомий внесок Григорія Ващенка у розвиток педагогічної думки, можна стверджувати, що його педагогічні ідеї щодо освіти та виховання молоді набувають особливої ваги в умовах трансформації національної системи освіти.

Український педагог-державник Г. Ващенко, як свідчить аналіз педагогічної літератури, надавав великого значення вихованню молоді освіченої людини, вважаючи розумове виховання провідним завданням навчального процесу. На наш погляд, твердження Ващенка щодо взаємозв’язку наукових знань та виховання молоді залишається актуальним і в сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття). – К., 1994.
2. Ващенко Г. Г. Виховний ідеал : підруч. для педагогів, вихователів, молоді і батьків // Пед. т-во ім. Г. Ващенка. – 3-є вид. – Полтава : Полтав. вісн., 1994. – 191 с.
3. Ващенко Г. Г. Основні проблеми педагогіки майбутнього // Педагогіка толерантності. – 1998. – №2. – С.86-93.
4. Григорій Ващенко. Вибрані педагогічні твори / Григорій Ващенко // Відродження. – Дрогобич, 1997. – 214 с.
5. Коваль О. Григорій Ващенко – творець української виховно освітньої системи / О. Коваль // Рідна школа. – 1993. – № 3. – С.2-5.
6. Стельмахович М. Великий педагог Григорій Ващенко / М. Стельмахович // Народознавство. – 1998. – №49-50. – С.2.

О.В. Гук

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко,
г. Дрогобыч

ВОПРОСЫ ОБРАЗОВАНИЯ МОЛОДЕЖИ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ НАСЛЕДИИ ГРИГОРИЯ ВАЩЕНКО

В статье отражены взгляды выдающегося украинского педагога ХХ века Г. Ващенко на проблемы образования, обучения и воспитания молодежи. Анализируются его реальные работы в сфере педагогического знания.

Ключевые слова: образование, обучение, умственное воспитание, молодежь.

О.В. Guk

THE PROBLEM OF YOUTH EDUCATION IN G. VASHCHENKO'S PEDAGOGICAL HERITAGE

The article deals with the problems of youth education in pedagogical heritage of the famous Ukrainian pedagogue of the XXth century H. Vashchekho. The real contribution in the sphere of pedagogical knowledge has been is under analyses.

Key words: education, training, mental education, youth.

*Одержано 27. 03. 2009 р.
Рекомендовано до друку 26. 05. 2009 р.*